

8 ta' Ottubru, 1956

Imħallfin:

Is-S.T.O. Sir L. A. Camilleri, Kt., LL.D., *President*;
Onor. Dr. A. J. Montanaro Gauci, C.B.E., K.M., LL.D.
Chev. Onor. Dr. W. Harding, B.Litt., LL.D.

Edward Arrigo ne. *versus* Neg. Carmelo Caruana ne.

**Konsenja ta' Merkanzija — Aġent tal-Vapur — Klawsola
"delivery on the quay" — Polza tal-Kariku — Rakkoman-
datarju — Gwardjani.**

Jekk skond il-polza tal-kariku l-merkancija għandhe tigi konsenjata lid-destinatarju "from the ship's deck", imma l-kaptan ikollu l-fakoltà li jagħżel li jikkonsenja l-merkancija fuq il-bankina, u fil-fatt huwa, permezz tal-aġent tal-vapur, jagħmel użu minn dik il-fakoltà u jagħżel li jikkonsenja l-merkancija fuq il-bankina, ir-responsabbiltà tal-vapur ma tispiccax mal-iskarikazzjoni tal-merkancija "at the ship's side", imma tibqa' sal-mument tal-konsenja lir-riċeritur; b'mod li, jekk f'dak il-mument jirriżulta xi nuqqas fil-merkancija, il-vapur jibqa' responsabbli għal dak in-nuqqas.

Ma hix raġuni ta' eżoneru tal-vapur minn dina r-responsabbiltà ċ-ċirkustanza li minn mindu l-merkancija tħalli l-vapur tkun f'idejn l-aġent; għar l-aġent hu l-mandatariju tal-vapur.

Lanqas tista' teskludi dina r-responsabbiltà tal-vapur iċ-ċirkustanza, anki jekk privata, li, wara li l-aġent ikun inkarika gwardjan tad-Dwana b'ez jgħasses il-merkancija, ikun gie adoperat gwardjan propost mir-riċeritur; għar il-gwardjan irid jiġi accettat mill-aġent, u ma jiġix nominat jekk l-aġent jirrifjutah, u hekk l-aġent jassumi u-nomina hu, u jibqa' responsabbli sal-konsenja effettiva.

Lanqas jiddirimi dina r-responsabbiltà il-fatt li l-agent ikun emetta avviżi fis-sens li jeskludi r-responsabbiltà tal-agent għan-nuqqas li jiġri fil-merkanzija li tiġi skarikata minn fuq il-vapur. Avviż simili ma jkopriz ix-"short delivery" tal-merkanzija, u l-kliem "goods landed" kontenuti f'dak l-avviż għandhom raġjonevolment jifhemu fis-sens li jkun hemm fuq il-moll ir-rjus kollha li għandu jiekru r-riċevitur; apparti milli hu ferm dubbjuż jekk avviż simili, bħala li jammonta għal patt ta' irresponsabbiltà għall-aktiva proprja, kwiex leċitu jew le.

• **Il-Qorti; —** Rat l-att taċ-ċitazzjoni quddiem il-Qorti tal-Kummerċ tal-Maestà Tagħha r-Regina, li bih l-attur nomine, wara li ppremetta illi huwa kellu jirċievi partita ċicri ("chick-peas") ta' mitejn xkora, li waslet f'Malta fl-24 ta' Diċembru 1953 fuq il-bastiment "Jezero"; u illi l-konvenut ikkonsenzjalu 195 xkora, u kwindi fadal li jikkonsenzjalu l-bilanċ ta' hames xkejjer; talab illi l-istess konvenut nomine jiġi kundannat jikkonsenzjalu l-imsemmijin hames xkejjer ċicri ("chick-peas") fi żmien qasir u perentorju li jiġi lilu prefiss, u in difett iħallas il-valur tal-istess merkanzija fis-somma ta' £17, jew somma oħra verjuri li tirriżulta; bl-interessi kummerċjali u bl-ispejjeż, kompriżi dawk tal-ittra uffiċjali tat-12 ta' Frar 1954;

• Rat in-nota tal-eċċezzjonijiet tal-konvenut nomine, li ssottometta illi ma għandu lebda responsabbiltà għan-nuqqas pretiż, billi mill-bastiment giet skarikata l-kwantità kollha fuqu karikata skond il-polza, u kull nuqqas, wara dik l-iskarikazzjoni, huwa għak-kariku tar-riċevitur;

• Rat is-sentenza ta' dik il-Qorti tal-24 ta' Jannar 1956, li biha ddeċidiet adeżivament għall-istanza, u kwindi ppreffigġiet lill-konvenut nomine hmistax il-ġurnata żmien għall-konsenja tal-hames xkejjer ċicri ("chick-peas") imsemmjin fl-att taċ-ċitazzjoni, u in difett ikkundannat lill-istess konvenut nomine jħallas l-id-ditta attriċi l-valur ta' dawk l-istess xkejjer fis-somma ta' £17, bl-interessi kummerċjali; u ordnat li l-ispejjeż tal-kawża u relattivi jithallsu mill-konvenut nomine; wara li kkunsidrat;

• Illi mid-dokument fil-fol. 11 tal-proċess u mix-xhieda ta' Joseph Vella (fol. 16) jirriżulta li d-ditta attriċi kellha

tirċievi minn fuq il-bastiment fuq imsemmi partita ċiċri ta' 200 xkora, u, mid-dokumenti fil-fol. 44 u fil-fol 45, u mill-istess xhieda ta' Joseph Vella, jirrizulta li rċeviet ħames xkejjer neqsin. Proprijament, minn dawn id-dokumenti fil-fol. 44 u fil-fol. 45 jirrizulta li d-ditta attriċi rċeviet nieqsa erbgħa xkejjer, u l-ixkora l-oħra sabitha nieqsa d-ditta "Giuseppe Borg & Sons"; però, kif spjega l-imsemmi Joseph Vella, (fol. 84), din id-ditta u d-ditta attriċi kienu in soċjetà bejniethom, u fir-relazzjonijiet interni tagħhom ftehm u li d-ditta "Giuseppe Borg & Sons" tieħu l-kwantità kollha li kellha tirċievi, u dik l-ixkora nieqsa, għall-mument, tbatiha d-ditta attriċi, li b'hekk giet irċeviet ħames xkejjer anqas mill-kwantità li kellha tirċievi;

Illi minn nota tal-eċċezzjonijiet u mid-dikjarazzjoni li takkompanja dik in-nota jirrizulta li l-konvenut nomine jammetti li rrizulta n-nuqqas fuq riferit; però sottometta illi huwa mhux responsabbli għal dak in-nuqqas, billi l-merkanzija destinata għad-ditta attriċi giet skarikata kollha minn fuq il-bastiment, u n-nuqqas irrizulta meta dik il-merkanzija giet mid-ditta attriċi ritirata minn fuq il-bankina;

Illi jirrizulta li l-merkanzija giet minn fuq il-bastiment skarikata għal fuq "lighters", u minn fuq dawn poġġuta fuq il-bankina, minn fejn ir-riċevituri rtiraw il-kwantità rispettiva. Irrizulta wkoll li minn fuq il-bankina l-merkanzija giet konsenjata lil dawk ir-riċevituri mill-konvenut nomine per mezz ta' persuni nkarikati minnu;

Illi l-konvenut nomine jippretendi li, meta l-merkanzija titpoġġa fuq il-bankina, ir-responsabbilta' tiegħu tispiċċa. Xehed li għall-ewwel ikun hemm gwardjan tad-Dwana, sakemm il-merkanzija tiġi liberata, u mbgħad, meta dak il-gwardjan jirtira mal-liberazzjoni tal-merkanzija, ikun hemm għassies imqabbad u mħallas mir-riċevituri (fol. 24 tergo), u għalhekk, għalkemm il-konsenja jagħmilha huwa, ma jibqgħax responsabbli għal dak kollu li jista' jiġri lill-merkanzija meta tkun qegħdha fuq il-bankina. Biex isahħah din il-pretensjoni tiegħu, il-konvenut nomine pproduċa kopji ta' żewġ avvizi li huma soltu jagħmlu aġenti ta'

vapuri tat-tenur segwenti:— “Notice is hereby given by the undersigned that they will not be responsible for the custody of goods landed in any verandah or on the quay from steamers consigned to them, and that such goods will remain there at the sole risk and expense of the consignees”;

Illi però, riferibbilment għal dan l-avviz, b'riferenza għall-kaz in kwistjoni, wiehed ma jistgħax, l-ewwelnett, ma josservax illi jekk, skond il-pretensjoni tal-konvenut nomine, l-agent ma għandu l-ebda responsabbilta' minn mindu l-merkanzija tinzel minn abbord sakemm tibqa' fuq il-bankina sal-mument li tiġi konsenjata lir-riċevitur, l-iskop ta' dan l-avviz, li jneħhi kull responsabbilta' għal dak iż-żmien, ma tanté jista' faċilment jiftiehem. Mbghad, l-imsemmi Joseph Vella, impjegat antik, b'esperjenza ta' tletin sena, tad-ditta attriċi, li huwa wkoll agent ta' bastimenti, spjega fix-xhieda tiegħu, fil-fol. 31, illi dak l-avviz ma jkoprix ix-“short delivery”, imma japplika biss għall-kondizzjoni tal-merkanzija u għan-nuqqas li jista' jinsab f'xi koll, imma ma japplikax għan-nuqqas ta' kolli. Ix-xhud spjega ruhu hekk, difatti:— “L'avviz ma jkoprix ix-“short delivery”, imma jirreferixxi biss għall-kondizzjoni tal-merkanzija. Nirripeti li n-nuqqas mhux kopert minn dak l-avviz, ċjoé ma jidholx f'dak l-avviz..... skond dak l-avviz, jekk ikun hemm koll bil-marka ta' dak li jkun, u dak il-koll ikun vojta, jew b'xi nuqqas, l-agent mhux responsabbli għal dak in-nuqqas; ikun responsabbli jekk il-koll ma jkunx jeżisti”. Hu, in fine, prinċipju ta' dritt merkantili, illi l-klawsoli ta' eżoneru ma jeżimux mir-responsabbilta' meta jkun hemm vjolazzjoni ta' kuntratt jew ta' dover;

Illi mix-xhieda ta' Louis Fenech Adami, uffiċjal senjuri tad-Dwana fir-repart “Landing and Warehousing”, jirrizulta illi, trattandosi ta' cereali, bħal merkanzija in kwistjoni, li ma jhallsux dazju, l-għadd isir sa 500 xkora, u meta jsir (jekk il-partita ma tkunx aktar minn 500 xkora), isir süperfiċjalment, għaliex id-Dwana ma tantx tkun interessata, pe-

ress li dazju ma jithallasx (fol. 84 tergo). Mix-xhieda ta' Antonio Magro, l-uffiċjal tad-Dwana li ta r-"release" lill-merkanzija (fol. 96 tergo), u minn dik ta' Gioacchino Chircop, jirriżulta li fil-fatt il-merkanzija, li parti minnha huma l-hames xkejjer in kwistjoni, ma ġietx magħduda (fol. 71 tergo):

Illi l-imsemmi Gioacchino Chircop, li huwa kuntrattur, kif ikkwalifika ruħu, għall-konsenja ta' merkanzija, wara li tkun niżlet minn fuq il-bastiment, lil diversi riċevituri, jiġifieri biex hu jirċievi l-konsenja minn għand l-aġent u mbgħad jikkonsenjaha lir-riċevituri klijenti tiegħu, spjega illi hemm żewġ modi kif tiġi konsenjata l-merkanzija bħal dik in kwistjoni; wieħed dak li jgħidulu "tal-għadd", u b'dan il-mod il-merkanzija tiġi riċevuta minn għand ir-riċevitur dak il-ħin stess li jsir l-għadd tal-ixkejjer waqt li l-merkanzija tkun niezla, u kif isir l-għadd tispicċa r-responsabbiltà tal-aġent, u immedjatament isir responsabbli għall-merkanzija minn ikun imqabbad mir-riċevitur biex jirċieviha, u dana jibqa' responsabbli għaliha sakemm jikkonsenjaha lir-riċevitur. Skond il-mod l-ieħor, l-aġent inizzel minn abbord il-merkanzija, u jeħodha hu minn fuq il-braken u jpoġġiha fuq il-bankina, u huwa jibqa' responsabbli għaliha sakemm tiġi konsenjata lir-riċevitur jew lir-rappreżentant tiegħu; f'dan il-każ l-għadd isir mir-riċevitur jew mir-rappreżentant tiegħu, meta l-merkanzija tkun bil-għadd; u meta tkun bil-użin, dana jaċċertah il-piżatur;

Ix-xhud kompli jispjega illi, biex jiġi segwit il-metodu tal-għadd, irid ikun miftiehem; meta ma jkunx hemm dak il-ftehim, jiġi segwit il-metodu l-ieħor. U ddikjara li fil-każ taċ-ċicri li waslet fuq il-bastiment fuq imsemmi, li minnha huma l-hames xkejjer in kwistjoni, ma ġiex segwit il-metodu tal-għadd, imma ġie, invece, segwit il-metodu l-ieħor, li jhalli lill-aġent responsabbli għall-merkanzija fuq il-bankina sakemm tiġi minnu konsenjata lir-riċevitur jew lir-rappreżentant tiegħu. Komplu jgħid li f'dan il-każ, meta l-merkanzija tiġi "released" mid-Dwana, l-aġent għandu d-dritt jeżiġi li ikun hemm għassies, u dan jiġi nominat mill-aġent, jew sugġerit mir-riċevitur jew mir-rappreżentant ta' dana;

imma x-xelta tibqa' finalment tal-aġent, għaliex huwa jista' jirrifjuta dak suggerit, billi għandu dritt li jkollu bħala għassies persuna tal-fiduċja tiegħu, billi, non ostante li l-għassies ikun għe suggerit mir-riċevitur jew mir-rappreżentant tiegħu, l-aġent jibqa' responsabbli tal-merkanzija sal-mument li jagħmel il-konsenja tagħha, sal-mument li l-persuna mqabba mir-riċevitur jehodha taht idejh. Dan l-għassies kultant jithallas direttament mill-persuna li tiġi mir-riċevitur imqabba biex tirċievi l-merkanzija, u jitnizzel fil-kont li dik il-persuna tagħmel lir-riċevitur; u kultant jithallas mill-istess aġent, u dan allura jehodha lura minn għand ir-riċevitur;

Illi dina x-xhieda ta' Gioacchino Chircop taqbel, dwar il-pont tar-responsabbiltà tal-aġent, ma' dik mogħtija a propożitu minn l-imsemmi Joseph Vella. Dana xehed, difatti, illi l-aġent iwassal il-merkanzija fuq braken għal fuq il-bankina, fejn għall-ewwel tkun rigwardata minn gwardjan tad-Dwana, sakemm ir-riċevitur jippreżenta d-dokumenti u id-Dwana tilliberaha; meta tiġi liberata, tibqa' rigwardata fuq il-bankina mill-gwardjan tal-aġent sakemm tiġi ritirata mir-riċevitur; u sakemm dana jirtiraha, l-aġent jibqa' responsabbli għaliha, u r-riċevitur iħallas lill-aġent talli jpoġġi gwardjan halli jgħasses il-merkanzija fuq il-bankina. "Dan", qal ix-xhud, "huwa l-użu tagħna (tal-aġenti tal-vapuri); u nisgħha ngħidu l-għaliex anki d-ditta attriċi (dik li magħha x-xhud huwa mpjegat) huma aġenti ta' vapuri";

Illi l-istess Joseph Vella xehed ukoll illi fil-każ preżenti d-ditta attriċi hallset lill-konvenut nomine £3.2.0 għall-għassa tal-merkanzija fuq il-bankina (fol. 16 tergo u fol. 74); u tabilhaqq, mid-dokumenti fil-fol 76 jirrizulta li d-ditta konvenuta rrilaxxjat lid-ditta attriċi riċevuta ta' £3.2.0 "for watching on quay a parcel of chick-peas ex S.S. Jezero at Malta 24.12.53". Il-konvenut nomine, però, xehed li dak il-kont u dik ir-riċevuta jirriferrixxu għall-gwardjan tad-Dwana, u li gwardjani oħra huwa ma qabbadx (fol. 91 tergo). F'dan il-punt għandu jiġi rilevat li mill-kont illi l-imsemmi Gioacchino Chircop baġhat lid-ditta attriċi — kien hu linkarigat minnha għar-riċezzjoni tal-

merkanzija fuq indikata u ta' merkanzija oħra minn bastimenti diversi — jirrizulta bla ta' £4.19.0 għall-“watchman fees” “ex Jezero” (fol. 78); però anki jekk il-“fees ta' dak il-gwardjan thallsu minn Chircop, skond ix-xhieda ta' dana, ġa fuq riportata, dana ma jurix neċessarjament la li l-għassies ġie mqabbd mid-ditta attriċi, u mhux mill-konvenut nomine, u l-anqas, jekk ġie mqabbd mid-ditta attriċi, ma jnehhi, f'dan il-każ, ir-responsabbilta' tal-aġent sal-konsenja effettiva tal-merkanzija;

Illi għalhekk il-konvenut nomine għandu jirrispondi għan-nuqqas lamentat fl-att taċ-ċitazzjoni, li skond ix-xhieda ta' l-imsemmi Joseph Vella jikkorrispondi għal dak indikat fl-istess att taċ-ċitazzjoni (fol. 17);

Rat, fol. 110, il-petizzjoni tal-konvenut Carmelo Caruana fil-kwalità premissa, li biha talab li s-sentenza fuq imsemija tiġi revokata, u li d-domandi jiġu respinti; bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi;

Omissis;

Ikkunsidrat;

Il-każ preżenti ma kienx każ ta' konsenja “sotto paranco”, ossija “delivery alongside”, jew, kif jingħad ukoll “over the ship's side”, jew “from the ship's deck”, jew “rail”, imma konsenja mill-moll jew bankina (“delivery on the quay”);

Skond il-polza tal-kariku (fol. 11 tergo), wara li, fil-bidu tal-klawsola 21, jingħad illi “the cargo must be received from ship's deck”, fil-paragrafu tal-aħħar ta' dik il-klawsola jingħad:— “The master shall always have the liberty to discharge the cargo on the quay”. Fil-każ preżenti, il-vapur, per mezz tar-rakkomandatarju tiegħu, għażel il-mod tal-konsenja mill-art, li ssir mid-“delivery clerks” imqabbdin mill-istess rakkomandatarju (ara xhieda tal-konvenut fol. 24 u 24 tergo);

Għandu jiġi notat li, skond it-termini tal-polza, il-“consignee” (jew “receiver”), ma jistax jindaħal fl-iskarikazzjoni u konsenja tal-merkanzija, li għandha ssir, dejjem skond il-polza, mill-vapur jew l-aġent tiegħu, u għandu jirċievi l-merkanzija minn għandhom. Jingħad, difatti, fil-polza (l-

abbar paragrafu — klawnsola 21):— “The master shall always have the liberty..... to discharge the cargo on the quay”, the eventual fee due being for account of the receivers. In any case, the discharge and delivery of the goods shall be effected by corporation appointed by the Enterprise, the Agents or the Master, and receivers are to receive the goods through such corporation.....”. Il-kelma “Enterprise” tfisser, skond l-ewwel klawnsola tal-polza, il-kumpannija Yugoslava responsabbli għall-vapur;

Għalhekk ma hux il-każ li r-responsabbiltà tal-vapur spiċċat ma' l-iskarikazzjoni “at the ship's side”; imma, peress li l-vapur, per mezz tal-aġent tiegħu, għamel il-konsenja mill-bankina, ir-responsabbiltà tiegħu baqgħet sal-mument tal-konsenja lir-riċevituri, u f'dak il-mument kien hemm in-nuqqas ta' xkejjer lamentat fiċ-ċitazzjoni (Kollez. XXVII-I-802; ara wkoll Fadda, Comm. art. 547, para. 251; art. 557, para. 189-192). Xejn ma gie pruvat mill-konvenut nomine li jista' jiswa biex jeskludi din ir-responsabbiltà;

Ma hijiex ta' ezoneru tal-vapur iċ-ċirkustanza li, minn mindu l-merkanzija tħalli l-vapur, tkun f'idejn l-aġent; għax l-aġent hu l-mandatarju tal-vapur, u d-ditta “Caruana & Co.” kienet qeghedha taġixxi fl-isfera tal-attribuzzjonijiet tagħha ta' rakkomandatarja tal-vapur meta għamlet il-konsenja mill-bankina, peress li dan il-mod ta' konsenja hu permiss fil-polza, u l-kaptan ma ppretenda bl-ebda mod li jagħmel il-konsenja “alongside” biex jehles mir-responsabbiltà f'dak l-istadju (ara Kumm. “Leanza vs. Tanti Bellotti nomine”, 19 ta' Novembru 1925, Kollez. XXVI-III-597 u Kumm. “Bonello vs. Parnis England”, 16 ta' April, 1934, Kollez. XXVIII-III-1307);

Lanqas tista' teskludi r-responsabbiltà tal-vapur iċ-ċirkustanza — kieku pruvata — li, wara li d-ditta “Caruana & Co.” inkarikat gwardjan tad-Dwana, gie nkarikat gwardjan mid-ditta attriċi; għaliex il-gwardjan, propost mir-riċevitur, irid jiġi aċċettat mill-aġent, u ma jiġix nominat jekk l-aġent jirrifjuta; u dan kollu jfisser li l-aġent b'daqshekk jassumi n-nomina hu, appuntu għaliex hu responsabbli sal-konsenja effettiva. Inghad “kieku pruvata”, għaliex l-unika

prova li hemm hi dik naxxenti mid-dokument fol. 76, u dan juri sp:za ta' gwardjan imqabbad mid-ditta "Caruana & Co." u rifiuza mid-ditta attriçi;

Giet anki kaldeggjata bhala dirimenti tar-responsabbiltà l-emissjoni tal-avviż li eżemplari tiegħu hemm fol. 46. Izda, b'dak l-avviż ma tiġix eskluża r-responsabbiltà li in baži tagħha qiegħed jaġixxi l-attur nomine. Infatti, (1) ix-xhud Joseph Vella, ta' esperjenza twila in materja, spjega, fol. 31, li dak l-avviż ma jkoprix il-każ ta' "short delivery"; (2) il-kliem "goods landed" għandhom raġjonevolment jifthemu fis-sens li jkun hemm fuq il-moll l-irjus kollha li għandu jiehu r-riċevitur; diversament, jekk in-nuqqas ikun i-verifika ruħu abbord jew waqt it-traġitt fil-braken, allura l-eżenzjoni tal-avviż tkun qegħedha tiġi estiża, b'dannu tar-riċevitur, u kontra l-kliem tal-istess avviż, għall-perijodu ta' qabel ma l-merkanzija titqiegħed fuq il-moll; f'liema perijodu r-riċevitur ma setgħax jirtira l-merkanzija; (3) hu ferm dubbjuż jekk avviż simili, bhala li jammonta għal patt ta' irresponsabbiltà u "assicurazione delle colpe proprie", huw iex leçitu; jista' jkollu effetti oħra limitati, li ma nemmx b'zonn jitqiesu f'din il-kawża (ara Bolaffio e Vivante. Vol. VIII; p.508, para. 598; u ara wkoll Fadda, Comm. art. 547 taħt l-intestatura "Limitazione Convenzionale della Responsabilità", passim);

Għal dawn il-motivi;

Tiddecidi;

Billi tirrespingi l-appell tal-konvenut nomine, u tikkonferma s-sentenza appellata. Bl-ispejjeż kontra l-istess konvenut nomine.